

talske mønter er kufiske dirheme af en type indført af kaliffen Abdalmalik c. 77 efter hedjra (696/97 e. C.) med angivelse af møntsted og år. Fra Al-Mahdi bærer de tillige kaliffens navn. Fra slutningen af det 8. årh. forekommer uafhængige dynastier i reglen med emirens navn under kaliffens. Blandt de vigtigste af disse er samanidernes fra Taschkent og Samarkand.  $\frac{2}{3}$  af de orientalske mønter er fra dette dynasti, som gik til grunde 999 e. C. Den sidste i Sverige fundne arabiske mønt er dateret 1012 e. C. Dirhem er afledt af græsk drachme, der er sølvmønt, medens guldmønt, dinar, kun er fundet i to eksemplarer: kobbermønt, fuls af græsk follis, pung findes så godt som aldrig fra denne tid.

Den næste gruppe er fra det tyske rige, der var delt mellem mange verdslige og gejstlige fyrster. Udmøntningerne tog fart, efter at sølvminerne i Harzen blev opdaget i 950'erne. Af mindst 80.000 fundne mønter er ca. 60.000 stk. forhånden. Talrigst er mønter med Otto III's og hans farmoder kejserinde Adelheids navne. Hertil slutter sig de fåtallige mønter fra Bøhmen, Polen og Ungarn. – Den yngste gruppe er de angelsaksiske mønter, som bliver særligt talrige, da udbetalingerne af danegæld begynder 991. Til denne gruppe slutter sig de sparsomme mønter fra Skandinavien. – Alene disse to første bind registrerer 18.508 mønter, hvoraf kun 87 danske, 22 svenske og 2 norske.

Fra denne tid, hvor den skriftlige overlevering er meget sparsom, er disse samtidige kilder af stor værdi for den økonomiske historie, for kunst- og kulturhistorien, ja, endogså for den politiske historie, eksempelvis kan nævnes en række danske eller norske konger i Danelagen. Blandt de afhandlinger, som er fremkaldt af dette storværk, kan anføres Gert Hatz: »Handel und Verkehr zwischen dem Deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit« (Lund 1974. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. 676 sider 4°).

Georg Galster

*Erich Hoffmann: Die heiligen Könige bei den Angelsachsen und den skandinavischen Völkern. Königsheiliger und Königshaus. Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins 69. Neumünster, Karl Wachholtz 1975. 238 s.*

*Erich Hoffmann: Königserhebung und Thronfolgeordnung in Dänemark bis zum Ausgang des Mittelalters. Beiträge zur Geschichte und Quellenkunde des Mittelalters hrsg. v. H. Fuhrmann 5. Berlin, Walter de Gruyter 1976. XIX+206 s.*

De to afhandlinger udgør tilsammen en tysk habilitationsafhandling. *Die heiligen Könige* opridser en idé- og kulthistorisk baggrund for de nordiske, især de danske kongehelgeners fremtræden, mens *Königserhebung* går ind i de ældste nordiske rets- og forfatningsforhold og prøver at udmønte vor viden herom i en gennemgang af danske kongevalg og successionsordninger. Et fælles nøgleord for de to afhandlinger er begrebet *stirps regia*, en kongefamilie eller en slægt med kongelige forfædre, hvis medlemmer i henhold til sin afstamning kan gøre krav på tronfølgen. Hoffmann mener, at afstamningen fra en helgenkonge skal erstatte de forkristne kongefamiliers mytiske afstamning fra nogen af guderne. De af Hoffmann anførte paralleltilfælde gør det troligt, at et ønske efter omvendelsen til kristendommen om at have en sakral forfader i spidsen for den egne *stirps regia* har været et motiv blandt andet til at arbejde for helgenkåringen af en kongelig forfader. (Smlg. forskninger på dette felt af Karol Górski, se T. Nyberg i *Historia och samhälle. Studier tillägnade Jerker Rosén*, Lund 1975, 5–21). Flere enkeltheder til belysning af de danske helgenkonger og baggrunden for deres helgenkåring og kult er for nylig blevet fremlagt af Thomas Riis (disputats 1977, jf. anmeldelsen i HT). Olavs-

kulten behandler Hoffmann på grundlag af Eirik Vandvik og andre norske forskere, Erikskulten noget mere kortfattet. Interessen for sidstnævnte er dog ikke mindsket i Sverige, smlg. Nils Sundquist i årbogen *Uppland* 1977, 75-95.

Hoffmanns hovedsigte i den anden afhandling er at demonstrere måden at »tage til konge«. (Smlg. dens., Die Einladung des Königs bei den skandinavischen Völkern im Mittelalter, *Mediaeval Scandinavia* 8, 1975, 100-139). Saxo bliver selvfølgelig benyttet i vidt omfang, ligesom de norrøne sagaer. Problemformuleringen finder vi i indledningen: »... wird es von besonderem Interesse sein, die Wandlung des Königtums durch die Christianisierung zu erschliessen« (s. 3). Undersøgelser om »Thronerhebungsbräuche und Wahlhandlungen« i det gamle nordiske kongedømme foreligger for Norge og Sverige, men ikke for Danmark, siger Hoffmann. »So versucht die folgende Abhandlung, hier eine Lücke zu schliessen«. Dette er for så vidt rigtigt, som de hidhørende problemer normalt kun er blevet studeret i forbindelse med kongedømmet i funktion. Begrundelsen for at isolere kongevalgsproblemerne fra et studium af kongens magtudøvelse giver Hoffmann s. 2: »Dort nämlich, wo der entscheidende Hebel zur Durchsetzung der Thronfolge lag, befand sich auch die staatliche Macht«. Altså, tronfølgeordninger ikke betragtet abstrakt, men som ét af kongemagtens udfoldelsesområder. Hvis arbejdet kan betragtes som retshistorisk, så er der dog ikke tale om retsudviklingen alene. Hoffmann tager også stilling til, om man i hvert enkelt tilfælde kan konstatere en bestemt retsopfattelse til fordel for den endelige kongevalgsprocedure, eller om sagens udgang dikteres af rent magtsprog. Man kommer her naturligvis ind på problemerne om, for hvilket tidsrum de meninger er gyldige, som sagaerne og Saxo lægger i munden på deres talerør i fortællingen. Hoffmann støtter sig til sprogforskernes dateringer af disse kilder. Hans overblik over litteraturen på dette felt er betydelig. Det må siden overlades til enkeltundersøgelser i enkelte tilfælde at prøve de fremlagte tolkninger og vurderinger. Da bogens tema følges op til reformationen, må man forudse, at den vil blive til det standardværk på tysk sprogområde, som den, der ikke kender et skandinavisk sprog, griber til.

Tore Nyberg

*Walther Kienast: Deutschland und Frankreich in der Kaiserzeit (900-1270). Weltkaiser und Einzelkönige. I-III. Stuttgart, Hiersemann, 1974-75. Monographien zur Geschichte des Mittelalters in Verbindung mit Friedrich Prinz herausgegeben von Karl Bosl, 9, I-III. CXXXI + 785 s.*

Walther Kienast udgav sit værk »Deutschland und Frankreich in der Kaiserzeit« første gang 1943. Som han siger i det nu genoptrykte forord til første oplag, var der tale om et bestillingsarbejde inden for rammerne af krigsanstregelserne. Under samme titel, men med undertitlen »Weltkaiser und Einzelkönige« kom Kienast 1974-75 med en i væsentlige henseender ny bog i tre bind i den af Karl Bosl redigerede række af monografier til middelalderens historie. (Første bd. A. Haverkamp, kom 1970, smlg. anmeldelse HT). Den aldrende historikers forskningspræstation er betydende allerede i det ydre, navnlig når man tager den 100 siders litteraturfortegnelse, de 80 sider ekskurser og de 50 sider register i betragtning; den egentlige tekst fylder 654 sider, af hvilke de fleste efter ældre tysk model indtil mere end den halve sides højde består af fodnoter med kildehenvisninger, diskussioner og referencer.

At undersøge »Tysklands« og »Frankrigs« forhold til hinanden i den periode, da de to størrelser først er på vej til at tage form (900-1270), indebærer nødvendigvis en koncentration på grænscområderne mellem det østfrankiske og det vestfrankiske rige. Da